לא משכחת ליה אי בטרפא הדר פארי: ולא נברכת הכובסין וכו׳: אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה [א]לא שנו אלא מן המחמצן [ב]אבל מן הנדיין ד׳ אמות תניא נמי הכי נברכת הכובסין ד׳ אמות והא אנן תנן ג׳ טפחים אלא לאו ש״מ כדרב נחמן [ג]ואיכא דרמי להו מירמי תנן נברכת הכובסין ג׳ טפחים והתניא ארבע אמות אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לא קשיא כאן מן המחמצן כאן מן הנדיין רב חייא בריה דרב אויא מתני לה בהדיא אלא אם כן הרחיק משפת מחמצן ולכותל ג׳ טפחים: וסד בסיד: איבעיא להו וסד בסיד תנן או דילמא או סד בסיד תנן [ד]פשיטא דוסד בסיד תנן דאי סלקא דעתך דאו סד בסיד תנן אם כן ליערבינהו וליתנינהו דילמא משום דלא דמי האי היזקא להאי היזקא רישא היזקא [ה] דמתונא סיפא היזקא דהבלא ת״ש [ו]רבי יהודה אומר סלע הבא בידים זה חופר בורו מכאן וזה חופר בורו מכאן זה מרחיק ג׳ טפחים וסד בסיד וזה מרחיק ג׳ טפחים וסד בסיד טעמא דבא בידים הא לא בא בידים לא ה״ה דאף על גב דלא בא בידים נמי סד בסיד ובא בידים איצטריכא ליה סד״א כיון דבא בידים ליבעי רווחא טפי קמ״ל: מרחיקין את הגפת ואת הזבל ואת המלח ואת [ז] הסלעים וכו׳: תנן התם [ח]במה טומנין ובמה אין טומנין אין טומנין לא בגפת ולא בזבל ולא במלח ולא בסיד ולא בחול בין לחין בין יבשין מאי שנא הכא דקתני סלעים ולא קתני חול ומאי שנא התם דקתני חול ולא קתני סלעים אמר רב יוסף לפי שאין דרכן של בני אדם להטמין בסלעים אמר ליה אביי וכי דרכן של בני אדם להטמין בגיזי צמר ולשונות של ארגמן דתניא [ט]טומנין בגיזי צמר ובציפי צמר ובלשונות של ארגמן ובמוכין ואין מטלטלין אותן [י]אלא אמר אביי [1]יגיד עליו ריעו תנא הכא סלעים וה״ה לחול תנא התם חול והוא הדין לסלעים א״ל רבא אי יגיד עליו ריעו ליתנינהו לכולהו בחדא וליתני חדא מנייהו באידך [יא] וה״ה לאידך אלא אמר רבא התם היינו טעמא דלא קתני סלעים משום דמשתכי לה לקדרה הכא היינו טעמא דלא קתני חול משום דמחמימי חיים ומקרירי קריר והא תני רבי אושעיא חול התם במתונא תנא דידן נמי ליתני ולוקמיה במתונא הא תנא ליה אמת המים אטו מי לא קתני אמת המים וקתני נברכת הכובסין הנהו צריכי דאי תנא אמת המים משום דקביעא אבל נברכת הכובסין דלא קביעא אימא לא ואי תנא נברכת הכובסין משום דקוו וקיימי אבל אמת המים לא צריכא: מרחיקין את הזרעים ואת המחרישה וכו׳: זרעים תיפוק ליה משום מחרישה במפולת יד מחרישה ותיפוק ליה משום זרעים בחורש לאילנות ותיפוק ליה משום מיא [יב]תנא בארץ ישראל קאי דכתיב [2]למטר השמים תשתה מים למימרא דזרעים לצדדין

הקרקע כיון דמעל הקרקע ליכא עירבובי׳ שרי [1] כדמוכח בעירובין (דף לג.) ובמסכת כלאים (פ״ד) דזה סומך לגדר מכאן וזה מכאן וא״ת והיכי דמי שזורע לצדדין אי כשהרחיק ג׳ טפחים מן הצדדין [2] אפילו על גביו נמי ואי בלא הרחיק מן הצדדין נמי לא [3] ואומר ר״י דמיירי כשזורע הצדדין ברחוק ג׳ (י) טפחים מגפן היוצא מן הקרקע מכל צד דליכא ערבוביא למעלה מן הקרקע ומכל מקום אסור לזרוע על גביו מפני שהשרשין נכנסין בתוך הגפן והוי כמרכיב זרעים באילן דאסור [4] ואם תאמר ומאי איריא דנקט גפן אפי׳ שאר אילן נמי אסור ואומר ר״י דשאר אילנות שהן קשין מותר לזרוע על גביו כנגד השורש דלא חיישינן שיכנס שורש הזרע בתוך האילן שהוא קשה אבל גפן שהוא רך חיישינן והאי יא (פירוקא) מנא ר״י בירושלמי בגמרא דהך משנה:

דמקלקל לכותל אבל נברכת הכובסין דלא קביעי דמים מכוונסין נינהו אימא אין מרחיקין: דקוו וקיימי ומחלידין בקרקע ואתיין עד היסוד מש״ה מרחיקין אבל אמת המים דלא קוו וקיימי דדרך הליכתן קא אזלי ואין מחלידין אימא דלא צריך לרחוקי קמ״ל דודאי צריך: **פיסקא** מרחיקין את הזרעים ואת המחרישה. משום דנכנסים שרשים של זרעים בכותל כדאמ׳ לקמן ומרעי לי׳. הראיל דתני מחרישה למה לי למיתני זרעים פשיטא דאין זרעים באים אלא ע״י מחרישה ומשני דאפ׳ בלא מחרישה מצי לזרוע במפולת יד דא״צ מחרישה בזרעים משום כשזורעין בשוורים תולין שם שק מלא תבואה ומנקבין השק נקבים נקבים כשזורעין בכמה מקומות נופלת התבואה יותר ממקום אחד ולאחר כן חורשין כדי לכסות את התבואה ולהשוות את התבואה בשדה. אבל כשזורעין ביד משוה התבואה בשדה וא״צ מחרישה מש״ה איצטריך למתני במתני׳ זרעים ומחרישה ג) דמזרעים לא מפקינן מחרישה ומקשה ומחרישה מ״ט איצטריך

ה״ג ר״ח **בא** בידים אין לא בא בידים לא. אלמא אי סד בסיד תנן דדוקא בא בידים בעי הרחקה וסיד[א] ומשני הוא הדין לא בא ובא בידים איצטריך ליה כו׳ ויש ספרים דלא גרסי הא׳ דיוקא אלא משני בא בידים אמאי ודקאמרי לה מאי קאמרי כו׳ ואין נראה דהיכי בעי למיפשט וסד בסיד תנן הא איכא למיבעי ההיא דרבי יהודה גופיה אי תרוייהו בעי אי לאו כיון דהשתא סבר דאין חילוק בין בא בידים לא בא:

משום דמשתכי. פי׳ הקונטרס (ו) דמשכרין הקדירה אין דרך להטמין בהן ואם תאמר אכתי תיקשי וכי דרך להטמין בגיזי צמר כדפריך לעיל וי״ל דלעיל הוה בעי למימר דאין דרך להטמין בסלעים לפי שההבל יוצא מבין הסלעים ואינו מתקייים ואעפ״כ לפעמים טומנין בהן להכי פריך שפיר מגיזי צמר דתני לה משום דלפעמים טומנין בהן אבל הכא קאמר דאין דרך להטמין כלל בהן לפי שמשכרין הקדירה והואיל ומילתא דלא שכיח היא כלל לא חש למתנייה[ב] ועוד יש לפרש דכיון דלא שכיחא היא כלל שרי להטמין בהן דבמילתא דלא שכיחא לא גזרו בהו רבנן וכן מנהג שלנו שאנו נוהגין להטמין בסלעים שהאש יוצא מהן שקורין קיילו״ש אבל מ״מ קשיא מה שהקשה בקונטר׳ דבכל מקום הוי שיתוף לשון חלודה כמו באלו מציאות (ב״מ דף כו.) דשתיף טפי ובפ׳ הבונה (שבת דף קב:) דכיון דמשתכי לא עבדי הכי ובפרק קמא דתענית (דף ח.) אם לאית דור שהשמיים משתכין עליו כנחושת ומפרש ר״ת בענין אחר דמשתכי דהבל שלהן מקלקל המאכל[ג] ולר״י נראה כפירוש רבינו חננאל דמה שאמר להרחיקם משום דמשתכי שמלקין את האדם ומחלידים אותה ומעלין עפר תיחוח כדאמרינן לקמן גבי זרעים ולא משום הבל דאין מוסיפין שום הבל וטומנין בהן[ד] ואפילו לפי הספרים דגרסי סלעים היינו טעמא דלא קתני להו התם יש לפרש דהכי קאמר דלהכי לא קתני להו התם משום דטעמא דהכא שצריך להרחיקם לא משום הבל אלא משום דמשתכי וה״ל מרדכי הביא ראיה מירושלמי דגרסי׳[ו] התם אימתי [ז] שהסלעים מרתיחין [ח] והכא אימתי שאין הסלעים מרתיחין א״ר יוסי כאן וכאן אין הסלעים מרתיחין אלא מפני שעושים עפר תיחוח ומלקין מרעית הכותל:

דמחממי חיים. והא דאמר בפ׳ כירה (שבת דף לח:) ושם ד״ה ולא) בילה אין טומנין אותה לא בחול ולא באבק דרכים[ה] התם בחול שהוחם [ט] מחמת השמש דומיא דאבק דרכים:

(שיין לע״ב) **המבריך** את הגפן. פירוש גפן יחידי שהוא מושרש באדם וכופף את הגפן באמצעיתו ומכסהו בקרקע ונשרש שם וקאמר מותר לזרוע את הצדדין דלף על גב שאינו רחוק שלשה טפחים ויונק עם הגפן מתחת

ט א מיי׳ פ״ט מהלכות שכנים הל׳ ו סמג עשין פב טור״ע מ״מ סי׳ קנה סעיף י:
י ב מיי׳ שם הלכה ה ועי׳ פי׳ במ״מ טור״ע שם סעיף יא:
יא ג מיי׳ שם הל׳ ו טור״ע שם סעיף י:
יב ד מיי׳ פ״ל מהל׳ שבת הל׳ ו סמג לאוין שם טור״ע מו״ח סי׳ רנז סעיף ג:
יג ה מיי׳ וסמג שם טור״ע מ״מ סי׳ רנט סעיף ו:

מוסף רש״י

סלע הבא בידים. קלקע רך מתכתש מאליו (לעיל יז:). **במה** טומנין. הבא לסלק קדירה מעל גבי כירה ולטומנה בדבר אחר, ואמרו אכמים אין טומנין בדבר המוסיף הבל אלא בדבר המעמיד הבל, מי הוא המוסיף ואסור (שבת מז:). **בגיזי צמר.** כמות שגוזזו (שם מח.). **ובציפי צמר.** לאחר שנפלה ונטמוה כמין מחצלות מסטימין (שם). **ובלשונות של ארגמן.** לאחר שנצבע וסוקין אותן כמין לשונות ארוכין לטוותן (שם).

רבינו גרשום (המשך)

טפחים וסד בסיד ובא בידים איצטריכא ליה כו׳. דווהא טפי מג׳ טפחים ולסוד בסיד קמ״ל דלא: מ״ש גבי מתני׳ דקתני סלעים משום הבלא ומ״ש גבי הטמנה דמשום הבלא נמי היא וקתני חול ולא סלעים: וא״ל אביי וכי דרכן של בני אדם להטמין בלשונות של ארגמן ואפ״ה קתני להו סלעים נמי אע״ג דאין דרכן להטמין ליתנייהו: גיזי צמר והוא צמר הגדל מן הבהמה כמו שהוא. ציפי צמר זהו צמר סרוק ומלובן לצורך צביעה. וי״א ציפי צמר כריכות צמר גדול כדרך שמביאין הסוחרין ממדינתן. ולשונות של ארגמן צמר שאינו טווי שצובעין בארגמן כדי לנסות ורוב צביעתו היה ארגמן. ובמוכין צמר שמסרקין מן הבגדים לאחר שמכבסין אותן: ויגיד עליו רעו. יוכיח עליו כלומר תנא הכי במתני׳ [סלעים] דמסקא הבלא וה״ה לחול דמסיק הבלא ספי תנא התם גבי שבת חול דאין טומנין משום דקא מבשל בשבת ה״ה לסלעים דמבשלין טפי. ואי יגיד עליו רעו דמשמע תרוייהו ליתנינהו תרוייהו סלעים וחול גבי בור או בחדא מתני׳ ודיניהן שוין אע״ג דלא כתיבי באידך אלא בחד׳ מינייהו ודאי אמרי׳ יגיד עליו [רעו] ויוכיח על משנה זו דה״ה לתרוייהו אלא לאו ש״מ מדלא קתני לה הכי דלא אמרי׳ תני סלע הא׳ וה״ה לחול תנא התם חול וה״ה לסלע ואכתי הדר קושין לדוכתא: דמשתברי לה לקדרה. שמשתברין בסלעים הקדרה ולהכי לא תנא אין טומנין בסלעין דלא אתי לאטומני בגנייהו. וחול אמאי לא תנא הכא גבי כותל משום דזהו מנהג חול דמחמם חמים. כלומר אם מניחין אותם במקום שמתחמם מחמת דבר אחר או מחמת חמה או מחמת אור הכירה מתחמם ומוסיף הבלא להכי אין טומנין שמתחמם מחמת כן: אבל מקרירי קריר. כשהוא מונח במקום קור בגומא מתקרר יותר ולא מזיק כלל לכותל להכי לא תנא ליה והא קתני ר׳ הושעיא בתוספתא דידיה הני דמתני׳ וקתני חול. דתני בהדי הני דרישא דמזקי משום מתונתא לחלוח. ולא קתני לה בהדי הנך דסיפא דגפת וזבל דהנהו משום הבלא. ומקשי׳ מי לא תנן אמת המים וקתני נברכת הכובסין אע״ג דלא צריך הכא נמי ליתני חול ומשני אמת המים ונברכת הכובסין תרוייהו צריכי דאי תנא אמת המים דמרחיקין ג׳ טפחים הוה אמינא משום דקביעי כל הימים מרחיקין

מוסף תוספות

א. דאי לא, מאי שנא הכא בידים דנקט אלא ודאי משום דדרינה מתחלף. רשב״ם. ב. אבל גיזי צמר ולשונות של ארגמן, זימנין דמטמין בהו כשיצטרך לחמין ואין לו במה להטמין. רשב״ם. ג. [ו]אין אדם טומן בהם, [ולכן] לא קתני. רמב״ן. ד. ונוסחאות יש דגרסינן הכא היינו טעמא דקתני סלעים משום דמשתכי, והיא גירסא נכונה מאד ועולה כמו שפירשנו. ריטב״ם. ה. [ו]ביצה היא קרה. תוס׳ שבת לח: ו. דכל עיקר כלאים אינו אלא מפני התערובת שנראים גפנים וזרעים גדלים כאחת. תוס׳ רי״ד. ז. [היינו] לרבי עקיבא [או] ששה טפחים לרבנן (כלאים פ״ו מ״א). כ״ן. ח. דהא צריך להרחיק כדי עבודת הגפן, דהיינו שוה טפחים לרבנן או שלשה לרבי עקיבא. שם. ט. וכל היכא דאיכא ג״ט על הגפן הנברכת תו לא משתרשי שרשי הזרעים בגופו של גפן. ריטב״ם.

רבינו גרשום

פיסקא לא שנו דבג׳ טפחים סגי אלא מן המחמצן. אותו מקום ששורין בה בגדי כביסה עם צואת כלבים להכי קרי ליה מחמצן דכי היכי דמניחין את העיסה עד שתתחמץ דלא נגעי בה כך מניחין אלו בגדים דלא נגעו בהו עד שישורו יפה ולהכי סגי ברחוק ג׳ טפחים דלא אזלי טפי ולא מנתזו מן הכותל: אבל מן הנדיין. מקום שמכבסין הבגדים עצמן בתוך המים ומכין אותם ומנתזין על הכתלים מש״ה צריך להרחיק ד׳ אמות: איבעיא להו וסד בסיד תנן. דמשמע לבר מג׳ טפחים כלומר דתרוייהו צריך למעבד להרחיק ג׳ טפחים ולסייד שוב החפירה בסיד או דלמא או סד בסיד תנן דמשמע או ג׳ טפחים ו) אמר ליה פשיטא דאו סד בסיד תנן דא״כ דס״ד דוסד בסיד תנן הא בבא אחריתי דקתני מרחיקין את הגפת ג) (כלומר) סד בסיד אי אתרוייהו בבי דסד בסיד ליערבינהו להנהו תרי בבי כחדא לא יחפור אדם כו׳ ומרחיקין את הגפת כו׳ וליתנינהו בתרוייהו חד וסד בסיד דמשמע אכולהו ותרי זמני וסד בסיד ל״ל דילמא לעולם אימא לך דתרוייהו וסד בסיד נינהו והאי דלא עירב להו משום דתרוייהו צריכי דלא דמי היזקא דסיפא להיזק דרישא משום מתונא מחמת לחלוח מים דשיח ובוררות. והאי היזקא דסיפא דהבלא הוא דגפת וזבל ומלח כולהו מסקי הבלא נינהו וקשי ומש״ה צריך למיתנינהו תרוייהו דמחדא לא נפקא אידך ומיהא לא תפשוט. ת״ש זה מרחיק ג׳ טפחים מכאן כשיעור כותל בורו וסד בסיד הבור וכן נמי אידך וטעמא מאי בעי להרחיק ג׳ טפחים כל חד וחד ולסוד משום דבא בידים דהרעא רפיא היא. אבל לאו בא בידים דהוה צונמא חזקה לעולם לא צריך לסוד בסיד אם ירחיק ג׳ טפחים אלמא תפשוט מהכא דאו סד בסיד תנן לא לעולם מהא לא תפשוט ה״ה דאפי׳ לא בא בידים בעי ג׳

ו) [ג׳ טפחים לו סד בסיד]. ג) [מרחיקין את הגפת וכו׳ וסד בסיד ולו בתרוייהו בני בענין דוסד בסיד וכו׳]. ג) [ל״ל דזרעים לא מפקינן ממחרישה ומקשה ומחרישה מ״ט וכו׳].

עין משפט נר מצוה